

IVAN NOVOSEL, KOORDINATOR REGIONALNOG PROGRAMA INICIJATIVE MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA

Isprika odgovornih će biti proslavu godišnjice "Oluje"

Razgovarala:
Nives ROGOZNIČA
Ivan Novosel koordinatorka je regionalnog programa Inicijative mladih za ljudska prava, organizacije čiji aktivisti u državama proizišlim iz SFRJ provode akciju prikupljanja potpisa potpore institucionaliziranju REKOM-a - Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenim od 1991. do 2001. na prostoru nekadašnje SFRJ.

Novosel je ujedno i koordinator kampanje u RH. Kampanja je započela 26. travnja i traje će do 4. lipnja, a cilj organizatora je prikupiti milijun potpisa koje će, zajedno s prijedlogom Statuta REKOM-a, predati parlamentima sponučenih država od kojih će tražiti osnivanje komisije. Građani mogu dati potpis i posredstvom mrežne stranice www.zarekom.org.

Inicijativa mladih za ljudska prava formirana je 2003. godine i provodi programe u Hrvatskoj, Srbiji, BiH, Crnoj Gori i na Kosovu.

***Potpisi podrške osnivanju REKOM-a prikupljaju se u dijelovima Hrvatske koji su bili zahvaćeni ratom i onima koji nisu. Možete li usporediti iskustva; gdje su ljudi spremniji podržati ovu inicijativu?**

Trenutačno mi je vrlo teško odgovoriti na ovo pitanje na temelju toga je li neki prostor bio zahvaćen ratom ili nije. Kod ovakvih kampanja najveći se odaziv bilježi u sredinama koje su gusto naseljene i u kojima postoji najveća fluktuacija ljudi. To su u Hrvatskoj veliki gradovi, ponajprije makroregionalna središta, Zagreb, Osijek, Split i Rijeka. Analiza do sada odradjenog dijela kampanje upućuje na to da su akciju spremniji podržati ljudi u područjima koja nisu bila pogođena sukobima. Razlog tome je što smo u prva dva tjedna kampanje bili uglavnom fokusirani na ova četiri grada. Za sada je nemoguće dati cjelovitu ocjenu odaziva jer je kampanja još uvijek u tijeku. Dosađ nismo u tolikoj mjeri obuhvatili ona mjesta koja su bila pogođena sukobima. Međutim, dosadašnje iskustvo iz tih sredina ukazuje na to da je građanima i građankama koji žive na tim područjima ova tema, što je i logično - bliža. Brže shvate ponutu kampanje, jasniji im je cilj, i volonterima je potrebno manje vremena da prezentiraju sadržaj prijedloga Statuta REKOM-a. U područjima koja nisu bila pogođena ratom, često se susrećemo s komentarima poput "Ja sam već star čovjek, meni to ne treba". Kada im kažemo da je to i zbog nas, mladih i zbog novih generacija koje dolaze iza nas, ljudi odmahuju rukom i odlaze. Rekao bih da ova opisana situacija najbolje ostikava apatičnost i nezainteresiranost građana i građanki u Hrvatskoj. Ljudi poka-

Kad govorimo o Hrvatskoj, problem nastaje kada se pozivanjem na pravo na obranu i na identitet žrtve pokušavaju opravdati ratni zločini i druga teška kršenja ljudskih prava

zuju vrlo mali interes za sudjelovanje u kampanji za REKOM. Problem teškog ratnog naslijeđa, ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava, odnosno suočavanja s prošlošću se možda svakoga od njih pojedinačno i ne tiče, ali rasvjetljavanje i razrješenje tih problema predstavlja zajedničko dobro svih nas. Participacija ljudi u nečemu što je javna stvar je na vrlo niskim

dati svoj potpis podrške. Kampanjom smo prije svega željeli o REKOM-u upoznati građane, ali isto tako i nositelje vlasti na lokalnoj i regionalnoj razini. Možete vidjeti na Facebooku da je osim gore navedenih političara i predsjednik Vlade Crne Gore Igor Lukšić dao svoju podršku. Na lokalnoj razini, to je do sada učinilo mnoštvo gradonačelnika i načelnika u

***Jesu li vaši aktivisti u Zadru išli s takvom idejom prema zadarskom gradonačelniku Zvonimiru Vrančiću ili županu Stipi Zrličiću?**

Zasad nisu, ali će to za sigurno učiniti u razdoblju koje preostaje do kraja kampanje. Zvonimiru Vrančiću i Stipi Zrličiću predstaviti ćemo inicijativu za REKOM i zamoliti ih za njihovu podršku. Naravno, na njima ostaje da

s prošlošću. S obzirom da Inicijativa provodi programe u Hrvatskoj, Srbiji, BiH, Crnoj Gori i na Kosovu, možete li dati usporednu ocjenu spremnosti građana tih zemalja na prepoznavanje odgovornosti političke i vojne vrha vlastite države za stradanja civila u ratovima na prostoru bivše SFRJ?

Vrlo je teško dati ocjenu "odličan, pet" ili "nedovoljan, jedan". Kad se govori o suočavanju s prošlošću vrlo je važno naglasiti da je to proces koji traje dugi niz godina i obuhvaća mnoge generacije. Procesi suočavanja s prošlošću nemaju svoj jasno predviđeni kraj kada se može sa sigurnošću utvrditi da je društvo "suočeno". S obzirom da društvo ima dinamičnu prirodu, tako je i proces suočavanja s prošlošću dinamičan. Taj proces je i individualan. Ne postoji univerzalni obrazac suočavanja s prošlošću koji se može primijeniti na svako društvo koje se suočava s nasilnom prošlošću koju karakteriziraju strahoviti zločini i teška kršenja ljudskih prava. Ilustrirati ću to na primjeru Njemačke. U Njemačkoj su se sredinom šezdesetih godina 20. stoljeća pojavile nove generacije mladih koje su počele postavljati pitanja svojim roditeljima, nastavnici i sugrađanima, zanimali su cjelokupno njemačko društvo "Što ste vi to radili za vrijeme Drugog svjetskog rata, gdje ste vi bili kada su ljudi ubijani u vaše ime?" Proces suočavanja s prošlošću u Njemačkoj nije nakon toga stao. On se nastavio 1970-te, 1980-te, 1990-te i 2000-te. Proces traje i dalje. Traje dalje iz razloga što dolaze nove generacije koje moraju imati jasnu sliku o tome što se događalo u ne toliko davnj prošlosti, sliku koju treba nanovo i nanovo slikati kako se strahote ne bi ponovile. Kada govorimo o suočavanju s teškim povredama ljudskih prava, ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti, Hrvatska i zemlje regije su učinile određene pozitivne pomake. Međutim, postoji još mnoštvo problema. Izdvojio bih dva. Prvi je, nepostojanje jedinstvenog činjeničnog zapisa o stranim zločinima koji su počinjeni devedesetih godina. Rješavanju toga problema značajno bi trebalo doprinjeti REKOM, koji u svome mandatu ima stvaranje jedinstvenog zapisa o svim osobama koje su izgubile živote u vezi s ratom. Drugi problem se tiče sfere "visoke politike". Političke elite država koje su nastale raspadom SFRJ nisu poduzele sve potrebne korake koji bi omogućili ljudima koji su bili žrtve kršenja ljudskih prava ili ratnih zločina da nastavte svoje živote tamo gdje su im bili prekinuti početkom, sredinom ili krajem 1990-ih. Još uvijek, primjerice, postoje

problemi vezani uz održivi povratak izbjeglog stanovništva i problem isplata, makar simboličnih, reparacija žrtvama ratnih zločina. Rješavanje i ovih problema pridonijet će REKOM dajući u izvještaju na kraju svojeg rada preporuke svakoj vladi pojedinačno. Jedna od preporuka, što je navedeno i u zadacima REKOM-a, je i izrada programa reparacija za žrtve.

***Od završetka sukoba pa do prvih izraza žaljenja današnjih državnika zbog politike njihovih zemlja u devedesetima trebalo je proteći i do petnaest godina. Procjenjujete li da će, ipak, trebati manje vremena od trenutka ispriha i početka provedenja, bez "fige u džepu", konkretnih mjera o kojima govorite?**

Mislim da su političari koji su ponudili ispriku učinili prvi korak u tom smjeru. Treba doći nova generacija političara koji će rješavanju tog problema prići na vrlo konkretan i operativan način. Tek će se onda na životima tih ljudi vidjeti stvarna promjena. Isprika je potrebna žrtvama na simboličkoj razini, ali simbolika ima kratak vijek trajanja i gubi na značaju ako ju ne prate konkretne mjere koje ljudima omogućavaju povratak u normalni život. U regiji se još uvijek traga za više od 16.000 ljudi. Vrlo je jasno da kada govorimo o nestalima, a uzimajući u obzir da su ratovi počeli u vremenu otprilike 10 do 20 godina, da govorimo o ljudima koji su mrtvi. Šanse, iako postoje, da su neki od njih živi su vrlo male. U trenutku dok obitelji još uvijek traju za posmrtnim ostacima svojih najbližih, isprika tim ljudima ne znači gotovo ništa, ako oni svoje najmilije ne mogu pokupiti u skladu sa svojim obavezama i proći proces tužovanja. Sama isprika bez konkretne akcije ne osigurava tim ljudima da nakon nekog vremena nastave sa svojim životima. Vrlo često ljudi koji traguju za svojim najbližima, ističu kako im je ta potraga jedina preokupacija, jedina smisao života. Društvo ima humani imperativ da tim ljudima pomogne da nadu svoje najbližje i da im pomogne u procesu resocijalizacije. To je ljudska dužnost svakoga od nas.

Kolektivizacija krivnje i identiteta žrtve

***Kad kažete da je u odnosu na 1990-te došlo do pomaka, teško je ne sjetiti se kako je nekada premijerke Jadranke Kosor na izrazu žaljenja predsjednika Josipovića zbog hrvatske politike u BiH bila sazivanje bivših premijera kako bi osudili Josipovića čin. Je li to, po Vama, jasan znak kako aktualni nositelji vlasti uglavnom nisu osobe koje će doprinjeti procesu suočavanja s prošlošću?**

Mislim da će buduće ge-

Ivan Novosel s aktivistima Azrom Terzić i Svanom Milekićem na jednom od zagrebačkih stanova

razinama. Ono što donekle budi nadu su ljudi koji su do sada potpisali, posebice mladi ljudi koji u većem broju, u odnosu na ostatak populacije, pristupaju stanovima i prepoznaju važnost ove inicijative za bolju budućnost njih samih, društva u cjelini i generacija koje tek dolaze.

Uskoro kod Vrančića i Zrličića

U promotivnim materijalima kampanje navodite kako su REKOM podržali hrvatski predsjednik Ivo Josipović, predsjednik Srbije Boris Tadić, Skupština Crne Gore, Europska komisija i Europski parlament. U kojoj su se mjeri lokalni čelnici zanimali za vašu inicijativu i ponudili svoj potpis kao čin senzibilizacije građana u svojim sredinama?

Cilj kampanje je upoznati građane i građanke s idejom REKOM-a i zatražiti od njih podršku u vidu potpisa. "Upoznavanje" se prije svega provodi na stanovima koji su postavljeni na javnim površinama, na gradskim trgovima i ulicama. Svatko zainteresiran tamo može dobiti informacije o REKOM-u i

Srbiji, BiH i Makedoniji. U Hrvatskoj su za REKOM potpisali zastupnici Hrvatskog sabora iz Kluba SDP-a: Ingrid Antičević Marinović, Simc Lučić, Josip Ieko, Mirela Holty, Karolina Leaković i Nenad Stazić. Potpisi podrške dali su i gradonačelnik i zamjenik gradonačelnika Grada Poreča Edi Štifić i Franko Vidaković, župan Brodsko-posavske županije Danijel Marušić, prvi pučki pravobranitelj u RH Antun Klarić, gradonačelnik Karlovača Damir Jelić i Pavle Kalinić, pročelnik zagrebačkog Ureda za upravljanje u hitnim situacijama. Podrška nositelja političkih funkcija na lokalnoj i regionalnoj razini je vrlo značajna. Drago nam je što oni prepoznaju pozitivan potencijal REKOM-a za rasvjetljavanje sudbina nestalih i stvaranje činjeničnog zapisa o svima koji su izgubili živote za vrijeme trajanja oružanih sukoba, kao garancije neponajavljanja zločina u budućnosti. Posebno je povalno kada takva podrška dolazi od čelnih ljudi u područjima koja su bila pogođena ratom, kao što je primjer u Brodsko-posavskoj županiji.

Humani imperativ

Na internetskim stranicama Inicijative mladih za ljudska prava stoji kako je misija Inicijative zaštita žrtava kršenja ljudskih prava, uspostavljanje novih veza u regiji među poslijeratnim generacijama i uključivanje mladih u demokratizaciju društva i jačanje vladavine prava kroz proces suočavanja

odluče hoće li potpisati ili ne. Mi smo svjesni da nam je podrška političara neophodna, ako ne prije, a onda u trenutku kada prijedlog Statuta REKOM-a dođe na dnevni red Hrvatskog sabora i ostalih parlamenata. Kada smo razmišljali o tome na koji način prezentirati REKOM političarima i zagovarati njegovo osnivanje, nismo se željeli zadovoljiti samo lobiranjem prema političarima koji obnašaju dužnosti na državnoj razini. Željeli smo REKOM prezentirati i zagovarati i među političarima na lokalnoj i regionalnoj razini. Cilj nam je dobiti što širu potporu. Potpora lokalnih čelnika je izuzetno važna jer pomaže senzibiliziranju građana za ovu temu.

Humanim imperativom je stvaranje jedinstvenog zapisa o svim osobama koje su izgubile živote u vezi s ratom. Drugi problem se tiče sfere "visoke politike". Političke elite država koje su nastale raspadom SFRJ nisu poduzele sve potrebne korake koji bi omogućili ljudima koji su bili žrtve kršenja ljudskih prava ili ratnih zločina da nastavte svoje živote tamo gdje su im bili prekinuti početkom, sredinom ili krajem 1990-ih. Još uvijek, primjerice, postoje

KOORDINATOR AKCIJE PRIKUPLJANJA POTPISA GRAĐANA ZA OSNIVANJE REKOM-a U HRVATSKOJ

i iskrena onda kad se uzdrži i komemoracija za žrtve

neracije političara biti manje opterećene prošlošću. Svaka od zemalja u regiji ima, kad je u pitanju suočavanje s ne-davnom prošlošću, neki specifičan problem. Kad govorimo o Hrvatskoj, problem je u tome što se Hrvatska identifikira kao žrtva. To samo po sebi ne bi bio problem zbog toga što Hrvatska jest bila žrtva oružane agresije na svoje građane i teritorij. Hrvatska se u tom trenutku imala svako pravo braniti i to je uspješno učinila. Problem nastaje kada se pozivajemo na pravo na obranu i na identitet žrtve, pokušavaju opravdati ratni zločini i druga teška kršenja ljudskih prava. Hrvatskoj je javnosti neshvatljivo da pripadnici snaga Hrvatske vojske i policije, ali i pojedini nositelji političkih funkcija, mogu biti odgovorni činjenice ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava, odnosno za njihovu nesankcioniranje i nespješavanje. Suočavanje s tim dijelom prošlosti ne doprinosi reakcije pojedinih političara; u ovom slučaju premijerke Kosor. Umjesto da daju pijetet žrtvama, oni žrtve koriste u političke svrhe identifikirajući nečiju individualnu kaznenu odgovornost s odgovornošću cijelog kolektiva, naroda i države. Takva identifikacija je pogrešna i vrlo loša. Svaki zločin ima počinitelja i svaki počinitelj ima svoje ime i prezime. Svi sudovi koji se bave suđenjima za ratne zločine, od nacionalnih širom regije do MKSJ-a, bave se utvrđivanjem individualne kaznene odgovornosti. Vrlo je važno reći da se ni na jednom od tih sudova ne sudi narodu ili državi.

***Jeste li u kampanji za institucionalizaciju REKOM-a imali inicijativu i prema premijerki Kosor tražeći i njezinu potporu?**

- Inicijativa jest išla i prema premijerki Kosor. Siguran sam da je ona upoznata sa sadržajem. Premijerka je bila pozvana na pojedine forume o tranzicijskoj pravdi koje je organizirala Koalicija za REKOM. Nažalost, zbog unaprijed dogovorenih obveza nije uspjela prisustvovati samo nekima od njih. Kada je kremla kampanja za osnivanje REKOM-a, pukovnik Ivani Grubić, predsjednik Vladenog Ureda za zatočene i nestale je izrazio podršku svakoj inicijativi koja ima za cilj utvrđivanje mjesta grobova osoba za kojima se traži, ali je istaknuo da ne vidi smisla u tome da se taj posao duplicira. Želio bih naglasiti da REKOM nema ambiciju duplicirati ili umanjivati posao hrvatskih institucija, institucija zemalja regije i međunarodnih organizacija koje su se bavile problematikom nestalih osoba. REKOM ima zadatak napraviti sveobuhvatnu analizu dosad prikupljenih podataka i te podatke, zajedno s novima koje otkrije, učiniti vidljivima i dostupnima na jednom mjestu. U Hrvatskoj se traži za više od 1.800 ljudi i REKOM želi dati svoj doprinos da se sudbine tih ljudi rasvijetle.

Suđenja su najvažnija

*Inicijativa mladih za ljudska prava postavila je lani na objelnticu "Olujе" na sjevernom izlazu iz Knina, spomen ploču u znak sjećanja na izbjeglice koje su tim putem napustile svoje domove 1995.

"Ploču postavljaju građani RH koji nude žrtvama svoju ispriku u nedostatku isprike odgovornih", pisalo je na spomen ploči za postavljanje za koju, međutim, niste dobili dopuštenje i ona je uklonjena. U jednom od priopćenja Inicijativa je izrazila nadu kako će 2011. od predstavnika vlasti u RH čuti iskrene isprike žrtvama. Vjerujete li u takvu mogućnost danas kada svjedočimo uglavnom emocionalnim reakcijama hrvatskih po-

Svi sudovi koji se bave suđenjima za ratne zločine, od nacionalnih širom regije do MKSJ-a, bave se utvrđivanjem individualne kaznene odgovornosti. Vrlo je važno reći da se ni na jednom od tih sudova ne sudi narodu ili državi

litičara na haške presude generalima Gotovini i Markaču?

- Smatram da se iskrena isprika ne može očekivati ove godine, niti u dogledno vrijeme. Reakcije na proslavu godišnjice "Olujе" iz Hrvatske i Srbije su dijametralno suprotne. S jedne strane, u Hrvatskoj se ističe da je "Olujа" bilo nužno provesti. Tvrdi se da je "Olujа" bila legitimna i legalna akcija kojom je Hrvatska vratila u svoj ustavnopravni poredak okupirani teritorij i da prilikom provedbe i neposredno nakon operacije hrvatske vojske i redarstvene snage nisu počinile nikakve zločine. Doduše, kaže se da je bilo "nekakvih" zločina, ali da su to bili izolirani incidenti. S druge strane, u Srbiji se negira oslobodilački karakter "Olujе" i ističu se počinjeni zločini kao glavna odrednica cijele operacije. Činjenice su sljedeće; prvo, Hrvatska je imala pravo vratiti svoj teritorij, što je

"Olujom" postignuto; i drugo, za vrijeme i nakon operacije počinjeni su zločini za koje je potrebno utvrditi počinitelje. Pojedini političari s jedne i druge strane moraju prestati koristiti žrtve u političke svrhe. Isprika odgovornih će biti iskrena u onom trenutku kada će se uz proslavu godišnjice "Olujе" održati i komemoracija za žrtve. Zamišljam kako je jednog dana moguće očekivati da će održavanju oba ova događaja

prisustvovati odgovorni političari iz Hrvatske i iz Srbije. Međutim, za to je potrebno pričekati neke nove generacije političara. Nadam se samo da nećemo čekati preduo.

***Bi li, po Vama, uzajamno odustajanje od tužbi za genocid Hrvatske i Srbije primjelo ili odmoglo procesu suočavanja s prošlošću u obje države?**

- Dugoročno, mislim da bi odustajanje odmoglo. Suđenja su prilika da se u vrlo rigoroznom postupku utvrde činjenice o minulim događajima koji još uvijek nisu do kraja rasvijetljeni. U ovom se trenutku ova tema više koristi za domaće političke potrebe u jednoj i drugoj zemlji. Kada već govorimo o suđenjima, želio bih napomenuti da suđenja za ratne zločine na nacionalnim sudovima i na MKSJ-u ostaju najvažnije sredstvo za utvrđivanje individualne kaznene odgovornosti i time najvažniji meha-

nizam tranzicijske pravde. Za pretpostaviti je da će suđenja trajati još niz godina nakon što REKOM završi s radom. Primjera radi, u Njemačkoj je prije dvije godine započelo suđenje nacističkom časniku za zločine počinjene za vrijeme II. svjetskog rata. Njemački pravosuđni dužnosnici su tada, gotovo 65 godina od kraja rata, najavili da je to vjerojatno posljednji sudski postupak za nacističke zločine.

trenutku ne tvrdimo da je netko kriv ili da nije kriv. Ono što mi tražimo od DORH-a je da propita navode i ukoliko ima dovoljno dokaza pokrene sudski postupak. Je li realno očekivati hoće li će Sabor u ovakvom sastavu ratificirati međunarodni ugovor kojim bi se trebao uspostaviti REKOM? Ja se najiskrenije nadam da hoće. Nadam se da će saborski zastupnici i zastupnici prepoznati vrijednost koju REKOM ima za naše društvo. Jednim razloga da od gore navedenih osoba oni koji su saborski zastupnici ne dignu ruke za izglasavanje odluke o osnivanju REKOM-a. To što se uz njih nalaze osobe koje su počinile kaznenih djela, ne znači da su te sumnje točne. Jedino i isključivo sud može utvrditi nečiju odgovornost za kazneno djelo, a dotad za svakoga vrijedi pretpostavka nevinnosti. S obzirom da su navedeni pojedinci odbacili sve sumnje koje ih pozivaju uz saznanja o poveljama civila srpske narodnosti, ne vidim razloga zbog kojih bi se trebali boriti institucionalizacije REKOM-a. Od Hrvatskog sabora očekujemo da ratificira međunarodni ugovor o osnivanju REKOM-a i da time, između ostalog, osigura priznavanje nepravedi nanesenih žrtvama u cilju izgradnje kulture solidarnosti i suosjećanja, te da doprinese rasvijetljavanju sudbine više od 160.000 tisuća nestalih u regiji, od čega je više od 1.800 u Hrvatskoj. Isto očekujemo i od ostalih šest parlamenta. Bit će to ispit zrelosti za naše političke elite. Hoće li ga poletiti ili ne, ostaje za vidjeti.

***Inicijativa mladih u ožujku je objavila publikaciju "Protiv imuniteta moći: Procesuiranje ratnih zločina u Hrvatskoj" u kojoj se, dokumentacijom potkrijepljene, iznose sumnje o tome kako su, među ostalima, Vladimir Šeks, Darko Milinović i Ivan Jarnjak znali za ubojstva civila srpske narodnosti. S obzirom da je riječ o osobama koje se danas nalaze na pozicijama političke moći, možete li očekivati da će Hrvatski sabor prihvatiti institucionalizaciju REKOM-a?**

- Ovom publikacijom željeli smo potaknuti DORH da ispita navode o tome postoji li odgovornost, među ostalim i navedenih osoba, za počinjenje kaznenih djela ratnih zločina protiv civilnog stanovništva ili drugih djela. Postoje određene sumnje da su određene osobe koje su, ili su bile, nositelji visokih političkih funkcija odgovorne za ono što im se stavlja na teret. Mi u publikaciji ni u jednom

"BIJESAK", "OLUJA" I SUDSKA PRAKSA U PUBLIKACIJI "PROTIV IMUNITETA MOĆI: PROCESUIRANJE RATNIH ZLOČINA U HRVATSKOJ"

Kolone izbjeglica bile su izložene napadima

Predsjednik Hrvatskog sabora Luka Bebić nedavno je u Okučanima, na obilježavanju 16. objelntice vojno-redarstvene akcije "Bijesak" ustvrdio kako je riječ o "briljantno čistoj akciji koja nam može služiti na čast", no u publikaciji "Protiv imuniteta moći: Procesuiranje ratnih zločina u Hrvatskoj" može se, međutim, pročitati kako se, ovisno o izvještajima, broj izbjeglih civila u VRA "Bijesak" kreće od 60 do više od 100.

- Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava u svom izvještaju iznosi imena 83 ubijena civila tijekom i neposredno nakon akcije "Bijesak". Prema podacima koje je Inicijativa mladih za ljudska prava prikupila u nezavisnom istraživanju, na ovom je području bilo približno 25.000 građana srpske narodnosti, a nakon akcije i ostalih djelovanja na tom području ih je ostalo između 1.300 i 2.000. Ne samo što je akcija imala za posljedicu iseljavanje velikog broja stanovništva srpske na-

rodnosti, nego je neosporno i da su pripadnici Hrvatske vojske tijekom akcije činili ubojstva, palež i druge oblike kršenja ljudskih prava civila i zarobljenika koji su protivni međunarodnim standardima koje je Republika Hrvatska priznala - potpisivanjem međunarodnih konvencija i ugovora. Također, izbjeglice su više puta napadane od strane pripadnika Hrvatske vojske dok su bježale na područje BiH pod kontrolom vlasti Republike Srbije, navodi se u publikaciji.

Kako se bježalo iz sektora Jug

- U slučaju vojno-redarstvene operacije "Olujе", odnosno zločina počinjenih tijekom i nakon nje, mora se postaviti i pitanje odgovornih ljudi, službi koje su trebale jamčiti poštovanje zakona, prije svega Vojne policije i Ministarstva unutarnjih poslova. Čelnici tih institucija; Ivan Jarnjak, ministar unutarnjih poslova i Mate Laušić, načelnik Uprave

vojne policije, moraju snositi odgovornost za neprocesuiranje i sankcioniranje direktnih počinitelja, a posljedično i za nespješavanje teških kršenja ljudskih prava i to osobito uzimajući u obzir razmjere pljački, paljenja i rušenja s jedne strane, te njihove odgovornosti kao čelnih ljudi nadležnih institucija koji su odgovorni za nadzor djelovanja svojih podređenih i nadzor provođenja zakona s druge strane, ističe se u publikaciji u kojoj se upozorava i kako pojedinci o privođenju i procesuiranju osumnjičenika za djela počinjena za vrijeme i nakon "Olujе" koje su iznosila državna tijela ne korodiraju s obimom počinjenih zločina.

- Veći dio srpskog stanovništva sektora Jug napustilo je do kraja 5. kolovoza 1995. godine, dok je stanovništvo iz sektora Sjever, krenuvši nešto kasnije, formiralo tri kolone. "Osnovni pravci kretanja djelomično su se mijenjali zbog čestih avionskih i topničkih napada, jer su se izbjeglice

prilikom granatiranja kolone sklanjali u šume. (...) Tako su se izbjeglice iz Vojnica i Vrginmosta kretale pravcem Topusko-Glina-Žirovac-Dvor, odakle je kolona odlazila u BiH. Ova kolona pretrpjela je najveća stradanja na potezu Topusko-Dvor, a posebno u mjestima Glina, Maja, Žirovac i Trgovi. Na tom je dijelu puta između 6. i 9. kolovoza u koloni stradao veliki broj osoba...". Kolone izbjeglica bile su izložene i drugim napadima koji su uključivali i strijeljanje, odvođenja muškaraca iz kolona, te kampanje. Osim HV-a za zločine nad izbjeglicama prilikom povlačenja ili pokušaja odlaganja iz kolone i povratka u mjesta iz kojih su izbjegli na Banju su direktno odgovorni pojedini pripadnici Armije Bosne i Hercegovine, stoji u publikaciji Inicijative mladih za ljudska prava u kojoj se navodi i kako je UN u podacima koji su izneseni u listopadu 1995. godine zabilježilo 128 slučajeva ubojstva

starijih civila, dok je u svojim izvještajima Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava (IHO) naveo brojku od 677 osoba koje su izgubile život, upozoravajući pritom da ta brojka nije konačna.

U publikaciji se može pročitati i kako su međunarodne organizacije izvještavale o broju izbjeglica koji se kretao između 180.000 i 200.000 dok je Vlada RH krajem kolovoza 1995. godine iznijela broj od oko 154.000 izbjeglica srpske narodnosti, te kako je, prema izvještaju Međunarodne helsinške federacije od 25. kolovoza 1995., nakon operacije na području na kojem je provedena ostalo oko 8.500 osoba.

Olakotni "domovinski zanos"

Savjetnica u Odjelu za ratne zločine DORH-a Davorka Radnić nedavno je konferenciji za novinare koju je organizirala "Documnetia" priznala kako za ratne zločine počinjene poslije "Olujе" još

nitko nije pravomoćno osuđen.

- Sudovi su pokazali da su prilikom sudjenja bivšim pripadnicima jedinica hrvatskih snaga skloni pristranosti. Ovim problemom najizloženiji su sudovi u manjim lokalnim zajednicama - Sisku, Gospiću, Karlovcu i Šibeniku, ocjenjuje se u publikaciji koju je objavila Inicijativa mladih za ljudska prava u kojoj se može naći i podatak kako je Vrhovni sud u nekoliko navrata, prilikom određenja visine kazne, u obzir uzio činjenicu da su optuženi nagrađeni odlikovanjima.

- Vrhovni sud kao osnovu za olakotnu okolnost primjenjuje i "domovinski zanos". Posebno zabrinjava što sudovi ne uzimaju u obzir nedostatke kažnjiva počinitelja kao otegotnu okolnost, kao ni njihovo držanje za vrijeme sudjenja, upozorava se u publikaciji koja se može naći na internet-skim stranicama <http://hr.yih.org>.

N.ROGOZNIKA